

פרק 10 – סיפורי בדים לעומת עובדות

ב-1984 התעוררה פרשת "ליברטי" מחדש בעקבות סיפור מדהים שסיפר אדם, שלדבריו היה קצין מודיעין ישראלי בתקופת מלחמת 1967. אדם זה, סת מינץ שמו, סיפר לאיש צוות "ליברטי" סיפור שעורר את התעניינות אגודת ותיקי "ליברטי". אותו מינץ – כך סיפר - נמצא ביוני 1967 ב"חדר המלחמה הישראלי", שם ראה קצינים בוחנים תצלומי אוויר של "ליברטי" והאזין לשיחתם. קצינים אלה, שאותם לא זיהה, ידעו בבירור, לדבריו, שהאווני מניפה דגל ארה"ב ופקדו לתקוף אותה. בעלון אגודת ותיקי "ליברטי" פורסמה כתבה שכותרתה "רב סרן ישראלי פוצה פה", שבה נאמר בין היתר:

אדם, שלטענתו היה בעבר רב סרן ישראלי, והיה עד לתקיפה בעת שנמצא בחדר המלחמה הישראלי, יצר בינואר השנה קשר עם אחד מחברינו לצוות. "הסיפור שלא התנוסס דגל הוא שקר", אמר האיש. "יכולנו לשמוע את הטייסיס מדווחים שהאווני מניפה דגל אמריקני." ועוד סיפר האיש, כי פקידי השגרירות האמריקנית נתבקשו להרחיק את האווני מחופי ישראל, וכי הללו עמדו על כך שאין כל אוניות אמריקניות באזור.¹

גירסה מפורטת יותר של סיפור זה הופיעה כמה שבועות לפני כן, ב-18 במרס 1984, בכתבה מאת סטיפן גרין, שפורסמה על ידי סוכנות UPI. הכתבה לא נקבה בשמו של מינץ אבל צוין בה כי הוא ידוע למחבר ול-UPI. בספרו "לבחור צד", שיצא לאור ב-1984, כתב גרין על תקרית "ליברטי", אך שם לא הזכיר כל את מינץ ואת סיפורו, וזאת אף שראיין את מינץ פעמיים בטלפון. גרין מסר את תרשומות 2 הראיונות לריץ' בונין, ממפיקי תוכנית "60 דקות" של רשת CBS, וזו שיגרה צוות למדינת מיין כדי להסריט ראיון עם מינץ. ראיון זה מעולם לא שודר. בונין העביר אחר כך את התרשומות לאדריאן פנינק, עורך המחקר של הפקת ערוץ הטלוויזיה "תמז", "ההתקפה על ליברטי", שראיין את מינץ אך לא השתמש בסיפורו בתוכנית.

תרשומת הראיון של פנינק עם מינץ מכילה כמה קביעות המעוררות בבירור את שאלת אמינותו. מינץ אמר לפנינק, ש"היו שלושה ניסיונות להתקשר עם שגרירות ארה"ב בקשר לאווני. הוא גם זכר שיחת טלפון שבני מוטי ניהל עם הנספח הצבאי [האמריקני] ב-0900 בבוקר." כל עניין התקשרות צה"ל עם שגרירות ארה"ב כדי לשאול על אוניות אמריקניות באזור שנוי במחלוקת, אבל השיחה ב-0900 התקיימה דקות ספורות לאחר ש"ליברטי" הגיעה לנקודה "אלפא". התקיפה האווירית החלה מעט לפני 1400. האומנם שהה אותו מינץ בחמ"ל במשך חמש שעות בלי לעורר תשומת לב לנוכחותו התמוהה שם? מינץ "זוכר שראה כי הסימון של ליברטי" נותר על לוח המבצעים כל אותו יום. הוא לא הורד. "כל הראיות הזמינות קובעות, שהסימון של ליברטי" נמצא על לוח הבקרה במצפ"י בסטלה מאריס בחיפה. במצפ"ע ובמשל"ט חיל האוויר בתל אביב לא היו כלל לוחות סימון או בקרה ימיים. מינץ אמר, ששמע "דיווחים ברמקולים מהטייסיס שתקפו את האווני". חיל האוויר תימלל ותירגם את התקשורת הזמינה בין הטייסיס והבקרים, וההקלטות לא מאמתות את טענות מינץ. זאת ועוד, מינץ "לא יכול לזכור בדיוק איפה נמצא פיקוד דרום, אבל אמר שיוכל למצוא אותו בקלות אם יגיע לתל אביב." ב-1967, מפקדות חיל האוויר וצה"ל היו בתל אביב. (משל"ט חיל האוויר לא נראה כלל כפי שתיארו מינץ). פיקוד דרום נמצא בבאר שבע; אלוף הפיקוד ישעיהו (שייקה) גביש היה במלחמת ששת הימים במפקדה הקדמית שלו על זחל"ם, שנע בסיני בכיוון תעלת סואץ. ייתכן, שדי היה לערוץ "תמז" בסתירות אלה כדי לפסול את שידור הסיפור של מינץ.

מינץ צץ והופיע שוב כשרואיין טלפונית במשך כ-15 דקות לרגל פרסום הטור של רולנד אוונס ורוברט נובאק ב"ושינגטון פוסט" ב-6 בנובמבר 1991, שם נאמר:

רס"ן סת מינץ, יליד ארה"ב, נכח במפקדת צה"ל במשך כמה שעות לפני שמפציץ הקרב מדגם מיראז' שידר, שהאוניה שנשלח לתקוף היא אמריקנית. למינץ הותר ללוות את חברו והמנטור שלו גנרל בני מתי,² אל תוך "חדר המלחמה" – מפקדה מאובטחת סודית ביותר בתל אביב. בעוד הדקות נוקפות, סיפר לנו, האווירה הפכה בבירור מספקנות לוודאות באשר לזהות האוניה.³ "הם שוחחו על צילומים של אוניה שחשבו לאמריקנית," סיפר לנו מינץ טלפונית מביתו בהולטון, מיין. "איש לא רצה ליטול אחריות."

הוא אמר שהצילומים נשלחו לזיהוי לשגרירות ארה"ב בתל אביב. השגרירות השיבה שלא ידועה לה אוניה אמריקנית כלשהי באותו חלק של מזרח הים התיכון – זהו שקר, שנדרש על פי כללי המשחק המודיעיני. קצינים של צה"ל בחנו את "האוניות הלוחמות של ג'יינס", אמר לנו מינץ, ו"הכל חשו, שזאת אוניה אמריקנית – 'ליברטי'... היו דיבורים על הסימונים, על הדגל. הכל בחדר היו משוכנעים שזאת אוניה אמריקנית."

מינץ אמר, שהפקודה להטביע את האוניה יצאה לא מחדר המלחמה אלא מקצינים בכירים. מיד אחר כך, מינץ אמר שלרבים מקציני צה"ל "היו ספקות האם עשו את הדבר הנכון." אשר למינץ עצמו, הוא אמר לנו: "הישראלים היו אשמים באסון, אבל הסירוב האמריקני להודות ש'ליברטי' היתה שם סייע לזירוזו."⁴

הטור של אוונס ונובאק לא נשאר ללא תגובה. יומיים אחר כך, ב-8 בנובמבר 1991, פירסם א.מ. רוזנטל, עורך בכיר של ה"ניו יורק טיימס", מאמר מערכת שכותרתו "אנטומיה של סקופ", ובו נדרש לטור של אוונס ונובאק ולפרשת מינץ:

אוונס-נובאק כתבו, שאמריקני שהיה אז רב סרן ישראלי, שהה במפקדת צה"ל בתל אביב אותו יום ומאשש "ראיות שהישראלים ידעו היטב שהם תוקפים אוניה אמריקנית."

לעזאזל אם הוא יודע.

אוונס ונובאק אמרו ש"עד הראייה" שלהם היה סת מינץ, עכשיו סוכן מכירות של כימיקלים בהולטון, מיין. כשטילפנתי אליו, בציפייה לאימות דיווח עיתונאי "מדויק", נענית בהכחשה נזעמת שאי-פעם "אישר" שהישראלים ידעו. הוא אמר שאמר את ההיפך למר אוונס.⁵

למחרת התפרסם ב"ווישינגטון פוסט" מכתב למערכת בחתימת סת מינץ מהולטון, מיין, שכותרתו "התקפה על 'ליברטי': טעות טרגית." מינץ טען שם, שאוונס ונובאק ציטטו אותו שלא כהלכה. לדבריו, הם שינו את סדר האירועים והוציאו את תשובותיו מהקשרן. את מכתבו למערכת סיכם כלהלן:

לבסוף, בעלי הטור ציטטו אותי כאומר שלישראלים "היה ספק האם עשו את הדבר הנכון", כאילו התייחסתי לתקיפה מכוונת על אוניה אמריקנית, אולם למעשה דיברתי על אי-ודאות ביחס לזהות האוניה שנותרה בקרב כמה מהקצינים, גם לאחר ההכחשה השנייה של השגרירות. תקרית 'ליברטי' היתה טרגדיה אנושית נוראה. אין כל הצדקה להשתמש בה לליבוני שנאה באמצעות עיוותים וסילופים."⁶

אוונס ונובאק הגנו על הטור המקורי שלהם במאמר ב"ווישינגטון פוסט" ב-11 בנובמבר, בהסבירם שמינץ הכחיש את מה שאמר להם, כי פחד "שהוא עלול להימצא בסכנה". מינץ – הוסיפו אוונס ונובאק – "אמר לעיתון ישראלי שאין לו צורך שהמוסד והשב"כ ידפקו על דלתו."⁷ בעלי הטור אישרו, כי שיחת הטלפון בין אוונס ומינץ התקיימה ב-22 באוקטובר, וכי "מינץ דיבר איתנו יותר מ-15 דקות."⁸

המילה האחרונה במלחמה זאת של בעלי טורים נכתבה בידי הירש גודמן, עורך "ג'רוזלם רפורט", שרשימתו "המילה האחרונה" פורסמה ב-21 בנובמבר 1991. תחת הכותרת "Messrs. Errors and No Facts" ("האדונים טעויות בלי עובדות" – משחק מילים על השמות Evans and Novak), גודמן הזים את

טורם של אוונס ונובאק שורה שורה, נזף בהם על שהשמיטו מידע משמעותי רב ועל שהסתמכו על דברי מינץ, שכן סיפורו אינו הגיוני ו"פחות ממשכנע".⁹

סת מינץ סיפר כמה סיפורים סותרים על הידוע לו על פרשת "ליברטי". בפעם הראשונה, בסיפור שהתפרסם בעלון אגודת ותיקי "ליברטי", הכריז כי היה רב-סרן בצה"ל, שובץ בחיל המודיעין ושהה במוצב הפיקוד של צה"ל בתל אביב ב-8 ביוני 1967. לדבריו בא לישראל כיהודי אמריקני בגיל 15 וחצי ובילה זמן-מה בקיבוץ מגן. לבקשת מחבר ספר זה, התקשר נציג של ערוץ 1 של הטלוויזיה הישראלית לקיבוץ מגן ב-20 ביוני 2001. נאמר לו טלפונית, שבנובמבר 1963 בא לקיבוץ גבר אמריקני ושמו סת מינץ. הוא לא היה בן 15 וחצי, כפי שסיפר מינץ לאדריאן פנינק, אבל בוגר דיו להתחתן, ואכן נשא שם אישה ושמה קרן. הם עזבו את הקיבוץ בספטמבר 1964 ומאז לא שמע עליהם איש. נציג הקיבוץ ציין עוד, שבשנים 1963-1967 לא היה בקיבוץ חבר כשלהו ששירת כקצין בכיר או מפורסם.

מינץ, לעומת זאת, סיפר כי התיידד עם "גנרל ישראלי בכיר", שקרא לו "האב הקיבוצי שלי". בסיפוריו הקודמים הוא לא זכר בדיוק את שמו, ובראיון שלו עם הסופר סטיפן גרין לא הזכירו כלל.¹⁰ אבל לאדריאן פנינק אמר ששם הגנרל בני מוטי, ובטור של אוונס ונובאק כינה אותו בני מתי. גודמן הבהיר במאמרו: "מעולם לא היה איש בשם זה בצבא הישראלי".¹¹ יש "גנרל" ישראלי ידוע בשם דניאל (דני) מט, שבמלחמת ששת הימים היה מח"ט, וקודם לדרגת אלוף ב-1978. כשנשאל אלוף דני מט על ידי מחבר ספר זה האם היה "האב הקיבוצי" או חבר של מינץ או דגן – השם שבו מינץ טען שהשתמש כשהתגייס לצה"ל – ענה מט בשלילה, ואמר כי מעולם לא שמע על מינץ או דגן.¹²

מינץ טען כי התגייס לצה"ל בשם "ג'ורא דגן" כדי לא לאבד את אזרחותו האמריקנית, וכי מספרו האישי בצה"ל הוא 968409. הוא לא הצליח, או לא רצה, להפנות את אדריאן פנינק למישהו בישראל שיכול לאשר את סיפורו, או שהכירו ב-5 שנות שהותו שם לפני 1967. תרשומות פנינק מלמדות שלא היה למינץ דרכון מוחתם שיוכיח כי נסע אי פעם לישראל, ולא היה לו כל תיעוד לאישוש טענותיו האחרות. אל"מ רענן גיסין, סגן דובר צה"ל, בחן את רשומות כוח האדם של צה"ל בחפשו אחר ג'ורא דגן, שמספרו האישי 968409, ואחר סת מינץ. הוא לא מצא תיעוד כלשהו על סת מינץ, אבל איתר את ג'ורא דגן, שאכן זה היה מספרו האישי, אבל אותו דגן לא היה רב סרן או קצין מודיעין - הוא היה נהג במאגר רכב. האפשרות שנהג במאגר רכב יגיע ל"מוצב הפיקוד" של חיל האוויר במלחמת ששת הימים קלושה ביותר, בלשון המעטה. ועוד פחות סביר, שבזמן ש"סתם שהה" ב"מוצב הפיקוד", ראה מינץ, כדבריו, קציני חיל אוויר מקבלים תצלומי אוויר של "ליברטי" עם דגל ארה"ב שנראה בבירור. אשר לטענתו כי שמע אותם דנים בדגל ומתקשרים עם שגרירות ארה"ב ושואלים אם האוניה אמריקנית, התברר כי לשגרירות ארה"ב אין כל תיעוד לשיחה שכזאת. מינץ הוסיף וטען, כי אחרי שמישהו בשגרירות ארה"ב, שאותו לא זיהה, עידכן את קציני חיל האוויר שהאוניה אינה אמריקנית, שמע אותם פוקדים על התקיפה.

אחרי ש"רב-סרן ישראלי פוצה פה" התפרסם בעלון אגודת ותיקי "ליברטי" במאי 1984,¹³ שיגר ריצ'רד בונין, ממפיקי התוכנית "60 דקות" של רשת CBS, צוות טלוויזיה למיין לראיין את מינץ בשביל התוכנית. בונין אמר למחבר ספר זה, שהטיל ספק באמינות מינץ וזנח את הסיפור.

כאשר הגיע צוות ערוץ הטלוויזיה "תמז" לווינגטון הבירה כדי להתחיל בהקלטת התוכנית "התקפה על ליברטי", העביר בונין את הסיפור לחברו אדריאן פנינק, עורך המחקר של "תמז". על פי בונין, צוות ההפקה של "תמז" שכר את דייוויד וולש, איש יחסי ציבור "חסיד קונספירציה" בווינגטון, והוא שקישר אותם עם סת מינץ ועם סטיפן גרין. פנינק זימן את מינץ ואשתו ברברה לווינגטון וראיין אותו, אבל כמוהו כבונין, פקפק באמינותו ולא כלל אותו במישר.¹⁴ מינץ גם העניק לסופר סטיפן גרין כמה ראיונות טלפוניים, שבהם סיפר סיפור דומה, פרט לכך שהוא מיקם את "ליברטי" מול סיני בערב לפני שהאוניה הגיעה לשם. אולי קרא מינץ את הסיפורים של פירסון.¹⁵ מכל מקום, נראה שגרין לא התרשם מסיפור מינץ, שכן לא כלל אותו בספרו.¹⁶ הסיפור שסיפר מינץ לגרין שונה מאוד מזה שסיפר גרין לגבי המניע לתקיפה. לטענת גרין, המניע היה טיוח הסיוע של חיל האוויר האמריקני ממש לפני המלחמה.

מינץ סירב להתראיין על ידי מחבר ספר זה,¹⁷ אבל הופיע ב-1992 בשידור חי של תוכנית "הסיפור מאחורי הסיפור" ברשת NBC. סיפורו הפעם היה שוב שונה מקודמיו. הוא לא הציג את עצמו, כבעבר, כמי שהיה קצין מודיעין ישראלי. המנחה, ריצ'רד קיילי, אמר עליו שכחייל צה"ל בן 20 ביקר חבר משפחה במרכז הבקרה של

חיל האוויר הישראלי בתל אביב. מינץ אמר, שלא היה ספק בקרב הישראלים שהאוניה אמריקנית וכי תצלומים של "ליברטי" נשלחו לשגרירות ארה"ב, אשר הכחישה שהאוניה אמריקנית (בסיפורים קודמים אמר שהקשר עם השגרירות היה טלפוני, ומאחר שלא ביקר בשגרירות, לא ברור מניין ידע מה היתה תשובת השגרירות). את הופעתו בטלוויזיה סיים בהסבר דחוק-משהו על החלטת הישראלים לתקוף: "הישראלים השתכנעו, שאם האמריקנים לא מוכנים לאשר את קיום אונייתם-הם.... יש אפשרות, קלושה ככל שתהיה, שהאוניה אינה אמריקנית."¹⁸

תופעת מינץ נותרה בגדר חידה. הגירסות השונות של סיפור "ליברטי" שלו מלמדות על היעדר תפיסה עקבית יחידה. קשה לזהות אינטרס או מניע ספציפי בבסיס סיפוריו. בעוד שלא ברור אם דגן היה מינץ, ברור שלא דגן ולא מינץ היו קציני מודיעין. תיאור מינץ של "חדר המלחמה" ומיקומו בפי מינץ אינו מדויק. מטרותיו ומניעיו נותרו עלומים. "רס'ן מינץ" היה לזמן-מה יקירם של כמה רוקחי תיאוריות קונספירציה. מכתבו ל"ווישינגטון פוסט" בודאי צינן קשר זה. ריץ' בונין, מפיץ "60 דקות", שפסל את סיפור מינץ כלא אמין, אמר למחבר ספר זה, "מינץ הוא נפש מוטרדת."¹⁹

מחקרו של אדריאן פנינק בשביל מיסדר "התקפה על 'ליברטי'" של ערוץ "תמז" חשף סיפור נוסף. פנינק ראיין את חבר בית הנבחרים לשעבר פול נ. (פיט) מקלוסקי, והלה אמר לו כי ביקר אסיר ישראלי בכלא פדרלי בספרינגפילד, מיזורי. האסיר, אמנון תבני, אמר לו כי בשעתו, כטייס בחיל האוויר הישראלי, השתתף בתקיפת "ליברטי" וכי בעת התקיפה זיהה את "ליברטי" בבירור כאוניה אמריקנית.

פנינק התקשר עם תבני בכלאו, וזה אמר לו, שמעולם לא אמר דברים אלה לחבר הקונגרס מקלוסקי. פנינק איתר בניו יורק את בת-זוגו הקודמת של תבני וראיין אותה. היא אמרה לפנינק, שתבני סיפר לה ששירת בצה"ל, אבל לא אמר שהיה טייס. דובר צה"ל, שחיפש תיעוד על תבני אם כטייס בחיל האוויר ואם כחייל בצה"ל, העלה חרס.²⁰

המרכז הרפואי לאסירים פדרליים בספרינגפילד, מיזורי, אישר למחבר ספר זה כי אמנון תבני, אסיר מספר 054-05818, הורשע בבית משפט פדרלי של המחוז הדרומי של ניו יורק בשוד ובקשירת קשר לשוד בנק. הוא נדון ל-10 שנות מאסר על ידי השופט המחוזי תומס פי. גריסה. לפי הרשומות, תבני נכנס לכלא ב-26 באפריל 1984 וריצה 30 חודשים ו-25 יום. הוא שוחרר על תנאי ב-19 בנובמבר 1986 וחזר לניו יורק. לפי דוחות שירות המבחן גורש לישראל בדצמבר 1986. ניסיונות של מחבר ספר זה לאתר את תבני בישראל לא צלחו. למחבר ספר זה התברר, שלאחר גירושו לישראל ב-1986 תבני שינה את שמו, ולא הצליח לאתר.²¹

ארבעה טייסי חיל האוויר היו מעורבים בתקיפות "ליברטי". משה המרמש, הטייס שהיה מספר 2 במבנה "רויאל", נהרג בהתרסקות מטוס ב-1969 תוך כדי אימון לקראת מפגן אווירי.²² מוביל מבנה "רויאל", יוסף צוק, ששמו לא הותר לפרסום בשעתו, נפטר ב-2009. שני הטייסים הנותרים היו מוביל מבנה "כורסה" ומספר 2 שלו, שחיים בישראל.^{23 24} מוביל מבנה "כורסה" חשף עצמו וזוהה כתת-אלוף יפתח ספקטור, מבכירי טייסי חיל האוויר. מספר 2 שלו הוא יוחאי ריכטר. שום רישום של חיל האוויר לא מזהה טייס ששמו אמנון תבני. תבני, פנינק, או מקלוסקי רקחו סיפור בדים. ייתכן, כמובן, שתבני סיפר שני סיפורים שונים – אחד למקלוסקי ואחר לפנינק. מבין השניים, סיפורו של פנינק אמין יותר, שהרי לפנינק לא היה כל עניין אישי בפרשה, בעוד שמקלוסקי רחש טינה גלויה לישראל.

סיפור מדהים עוד יותר צץ ביולי 1997, כאשר העיתון "אורלנדו סנטינל" פירסם רשימה מאת רונלד וו. ווייד מרוקוול, טקסס, שכותרתה "על ישראל להודות באמת על 'ליברטי'". ווייד כתב, שעבד במחלקת ההנדסה של חברת אי-סיסטמס, שתיכננה את מערכות איסוף הנתונים שהותקנו ב"ליברטי" וב"פואבלו". בחלק המעניין ביותר ברשימה נאמר:

אחד הישראלים שהוצבו במפעל שלנו בטקסס לפקח על החוזה [להתקנת מערכות מעקב במטוסים ישראליים בשנות ה-1970], היה איש צוות אוויר שהיה קצין מכ"ם על המטוס שהוביל את תקיפות המקלעים, הרקטות, והנפאלם על "ליברטי".²⁵

בישוח פרטיות הוא אישר, שהתקיפה תוכננה היטב מראש והופסקה רק כאשר תחנות האזנה ישראליות קלטו תשדורות רדיו של מטוסי קרב מנושאות מטוסים אמריקניות, שבאו לעזרת "ליברטי".

ראוי לציין, שווייד לא הבהיר האם נכח ב"שיחות הפרטיות" והאם המידע שלו ממקור ראשון או ש"השיחות הפרטיות" סופרו לו והמידע שלו בגדר שמועה. "אורלנדו סנטינל" לא נקב בשם קצין המכ"ם הישראלי, אבל ווייד עשה זאת בהמשך רונלד ווייד הרחיב את סיפורו ב- *Intelligencer: The Journal of U.S. Intelligence Studies* (כתב העת של חקר מודיעין של ארה"ב) דצמבר 1999, עמ' 26) בכך שכלל את שם קצין המכ"ם הישראלי. המכתב הופיע באינטרנט ב-8 בנואר 2000. "אחד מהקצינים הישראליים שנשלחו לפקח על הפרויקט היה יוחנן לבנון. יום אחד, כאשר עלה נושא "ליברטי", לבנון אמר לקבוצה קטנה שהוא עצמו היה קצין מכ"ם במטוס התקיפה המוביל שצלף על "ליברטי" והטיל עליה נאפלם. הוא גילה שהתקיפה תוכננה היטב ותואמה מראש עם כוחות ימיים.²⁶ ווייד שוב לא מבהיר האם היה אחד מ"הקבוצה הקטנה" או ששמע מיד שניה את מה שלבנון אמר כביכול לקבוצה הקטנה.

יוחנן לבנון היה קצין בחיל האוויר הישראלי שהתמחה באלקטרוניקה.²⁷ בראיון טלפוני עם מחבר ספר זה, ציין כי כלל לא טס במלחמת ששת הימים. הוא טס, לא כטייס, במטוסי ווטור אחרי המלחמה, פרש בדרגת סגן-אלוף, ונשלח לאי-סיסטמס בגרינוויל, טקסס, בתור מומחה אזרחי לאלקטרוניקה. הוא בילה זמן ניכר בארצות הברית, לרבות שהות ארוכה במרכז הכוונות של בית חולים באלבקרקי, ניו מקסיקו, בעקבות פציעה קשה בהתרסקות מטוס אזרחי. הוא מתגורר כיום בישראל. כשנמסרו לו הכתבה ב"אורלנדו סנטינל" והקטע האינטרנטי של רון ווייד, הגיב לבנון באי-מייל ששלח לווייד, שבו כתב:

מר ווייד, באחרונה קראתי פקס שלך למר אנדרסון (תאריך לא ידוע) שבו אוזכרו שמי והערותיי על תקיפת האוניה ליברטי.

אכן הוצגו בפני על ידי אחד ממהנדסי אי-סיסטמס תצלומים של הנזק שנגרם לאוניה "ליברטי", ובשיחה שהתפתחה ציינתי שיש לי מידע ממקור ראשון כי תקיפת חיל האוויר הישראלי היתה בטעות. בשעות אחר הצהריים המאוחרות של יום התקיפה, תוך כדי ששוחחתי עם אלוף הוד, מפקד חיל האוויר הישראלי, ניגשו אליו שני קציני מודיעין של חיל האוויר ואמרו לו שייתכן כי האוניה שהותקפה, שהונח כי היא מצרית, היא אמריקנית. לא ניתן לטעות בתגובתו ובצערו.

אלה היו דבריי באותו זמן, וגם מאוחר יותר, כשפנו אלי בנושא זה. אתה ציטטת אותי לא נכון, ולמעשה סילפת את דברי. איני יכול להיות תקין פוליטית יותר מזה. האומנם היית קצין אתיקה במשך 17 שנה?

לא טסתי במלחמת ששת הימים. בזמני באי-סיסטמס, הועסקתי על ידי החברה כמהנדס פרויקט בכיר לאחר שכבר פרשתי מחיל האוויר הישראלי, ולכן לא הייתי קצין מפקח כפי שכתבת.

יוחנן לבנון²⁸

רון ווייד הגיב למסר של לבנון באי-מייל שבו הודה כי מעולם לא שמע את לבנון מדבר על "ליברטי", וכי המקור שלו היה שמועה מפי אדם אחר באי-סיסטמס. הוא התנצל בפני לבנון ב-18 במרס 2000 באי-מייל:

מר לבנון היקר, הסיפור שהעברתי הלאה לגבי נושא המסר שלך מ-17/3 סופר לי על ידי חבר קרוב שלא היתה לי סיבה לפקפק במהימנותו. לא טענתי שנכחתי בשיחה, אלא שהמידע ניתן על ידך לקבוצה קטנה. אם מידע זה אינו נכון או אם נמסר לי מידע שגוי, אנא קבל את התנצלותי הכנה ביותר. אם אתה חף מכל קשר עם התקיפה על ליברטי, שנינו הפכנו לקורבן.

רונלד ווייד²⁹

הסופר ג'יימס במפורד, בספרו על הסוכנות לביטחון לאומי מ-1982 *The Puzzle Palace* ("ארמון החידות"), תיאר את תקיפת "ליברטי" כתקיפה על אוניה ידועה כאמריקנית, שנערכה כי הישראליים לא רצו

שארצות הברית תדע שהם עומדים לתקוף את סוריה. כשרואין על ידי מחבר ספר זה, הבהיר במפורד באורח ברור כי הוא מזדהה מאוד עם אנשי צוות "ליברטי" וכי יש לו סלידה עמוקה מישראל.³⁰ כאשר "סוד ההתקפה על סוריה" הופרך ביעילות על ידי מחבר ספר זה, עם חשיפת המברק משגריר ארה"ב בתל אביב לשר החוץ האמריקני, צוטט חסיד תיאוריות קונספירציה אחר, ג'ון בורן, ב"רוטלנד הרלד" מוורמונט:

ג'ון בורן, מרצה חוץ להיסטוריה שגם כתב דיסרטציה על ליברטי ומאמין שההתקפה על האוניה האמריקנית היתה מכוונת, מסכים אף על פי כן עם קריסטול שקשה למצוא מניע ברור. "אני מתכוון, שאם השגריר שולח את המסר הזה, אין טעם לתקוף את האוניה כדי למנוע ממנה לשלוח את המסר", אומר בורן. הוא אומר שעל הצוות למצוא "מניע אחר, אם הם רוצים אי פעם להוכיח את טענתם."³¹

ג'יימס במפורד סיפק מניע שכזה בספרו "גוף השקרים".³² במפורד מדווח שהמניע לתקיפה היה ניסיון ישראלי למנוע מ"ליברטי" ללמוד על פשעי מלחמה ומעשי זוועה שבוצעו באל עריש. אין כל אישור ממקור עצמאי, שישראל ביצעה פשעי מלחמה באל עריש. אבל במפורד טוען כי "[NSA באמצעות 'ליברטי'] הקליטה ראיות של מעשי הזוועה המרובים שבוצעו אותו בוקר במרחק מיילים אחדים בלבד [באל עריש]."³³ במפורד אינו מסביר איך ציוד מעקב אלקטרוני יכול לתעד ראיות על ביצוע פשעי מלחמה. הוא גם לא מצליח להסביר מדוע הראיות לפשעי מלחמה אלה לא הוקלטו על ידי מטוס הצי EC-121, או אם הוקלטו ראיות כאלה, מדוע איש מלשונאי העברית על סיפון המטוס, ששמעו את התשדורות או הקשיבו מאוחר יותר לקלטות במטה NSA, לא אמרו דבר על כך אי פעם לאיש. החומר שסופק לבמפורד על ידי לשונאי עברי כזה חף לגמרי מכל אזכור של ראיות לפשעי מלחמה.

בפרק 7 בספרו, חושף במפורד את קיומן של הקלטות של התקיפה כולה, שנערכו בידי מטוס מעקב אלקטרוני מדגם EC-121 של צי ארה"ב שטס גבוה מעל פני הים התיכון, בתחום קליטת תשדורות של המטוסים הישראליים שתקפו את "ליברטי". במפורד טוען שהמידע בקלטות אלה מוכיח כי התקיפה היתה על אוניה שהישראלים ידעו שהיא אמריקנית. הוא טוען שקלטות אלה הן בין "הסודות העמוקים והאפלים ביותר" של הסוכנות לביטחון לאומי. מקור המידע שלו הוא קצין צי ארה"ב בדימוס, מרווין נוביקי,³⁴ לשונאי רוסי-עברי שהיה על סיפון ה-EC-121 כשטס מעל אזור התקיפה ופיקח על המעקב וההקלטה של התקיפה. לאחר פרישתו מהצי, נוביקי קיבל דוקטורט ונעשה פרופסור וחוקר פולברייט.

במפורד טוען, שנוביקי אמר לו כי תשדורות הרדיו הישראליות ששמע נוביקי ואשר הקליט צוות NSA ב-EC-121, מוכיחות כי התקיפה היתה תקיפה ישראלית על אוניה ידועה כאמריקנית. NSA מעולם לא הודתה בפומבי כי קלטות כאלה קיימות. אין זה משנה מה יוכיחו בסופו של דבר ההקלטות של ה-EC-121, אם אי פעם ישוחררו; הנתונים שנוביקי סיפק לבמפורד באי-מייל מ-3 במרס 2000 מקעקעים ביעילות את אמינות במפורד. נוביקי מספר סיפור - לא רק מעניין אלא גם אמין ביותר - על הקלטת האירוע על ידי ה-EC-121 בשביל הסוכנות לביטחון לאומי. נוביקי אמר לבמפורד בדיוק את ההיפך ממה שבמפורד משער בספרו. הסיבה הטיפוסית מדוע בתי משפט לא מתירים עדות שמיעה היא שלעתים קרובות מדי, דברי מְסַפֵּר עדות השמיעה שונים לגמרי מסיפורו של המקור.

הסוכנות לביטחון לאומי מתייחסת למהימנות במפורד בהודעה שלה לעיתונות שמציינת, "טענת מר במפורד, שהנהגת NSA 'האמינה למעשה פה אחד שהתקיפה היתה במתכוון' פשוט לא נכונה."³⁵

במפורד מצטט את נוביקי בארבעה מקומות שונים ב"גוף הסודות" כדי לתמוך בטעונו, שישראל תקפה ביוזעין אוניה אמריקנית.³⁶ ציטוטי נוביקי מובאים מחוץ להקשרם בנרטיב רב-משמעי ומקוטע. במפורד לא מביא ראיות חדשות, אם כי הוא מוביל את קוראיו לחשוב שעל יסוד מה שאמר לו נוביקי, יש לו ראיות חדשות שהישראלים תקפו ביוזעין אוניה אמריקנית. השוואה של מה שבמפורד ייחס לנוביקי ומה שנוביקי אמר לבמפורד לאמיתו של דבר תעניק לקוראים יכולת טובה יותר להעריך את טענת גוף הסודות. המכתב של נוביקי לג'יימס במפורד מ-3 במרס 2000 מציין:

ג'ים היקר,

בהמשך לחילופי המיילים והשיחות הטלפוניות שלנו, אני מצרף מידע רגיש על שיטות איסוף מודיעין אמריקנית שבהן עסקתי בשירותי בצי ארה"ב מעל 20 שנה. כמוך, אני מעוניין בשימור כמה אירועים היסטוריים מסוימים הכרוכים באיסוף סיגינט. אני סבור שחשוב כי הדורות הבאים יבינו ויעריכו את המאמצים של לוחמי המלחמה הקרה.

בהתכתבות זאת, אני מתמקד באירוע יחיד שבו היתה מעורבת "ליברטי" ביוני 1967. כידוע לך, ג'ים אנס ואנשים מצוות "ליברטי" תועדו מצינים שהאוניה הותקפה במתכוון על ידי הישראלים. אני גורס אחרת. יש לי מידע ממקור ראשון, שאני חולק איתך. נכחתי אותו יום, יחד עם חברי צוות אוויר במטוס ECM-121 של טייסת סיור אווירי 2 (2-VQ) שטס כ-15,000 רגל מעל התקרית. למיטב זכרוני, הקלטנו את רוב התקיפה, אם לא את כולה. בנוסף, היירוטים שלנו, שמעולם לא פורסמו בציבור לפני כן, מראים כי התקיפה היתה תאונה מצד הישראלים [הדגשת המחבר].

בתמיכה לטענתי, אני מצרף 4 צרופות מידע. סיפורי בן 30 שנה אבל יש אירועים מסוימים החרותים בזיכרוני, לרבות טיסת לילה מפחידה לאזור הקרבות והתקיפה על "ליברטי". צרופה 1 מתחילה עם נרטיב שכותרתו "הסתערות על 'ליברטי': הסיפור שלא סופר מסיגינט". צרופה 2 מספקת אחרית דבר לתקיפה בשנים שלאחר מכן. צרופה 3 מפרטת את דעותיי על ראיות נוספות של תקיפה שוגגת של הישראלים [הדגשת המחבר], בסתירה לספרו של אנס. צרופה 4 דנה בחידת הטיוח של אנס, שואלת מי בסופו של דבר היה אחראי, ומדוע נוכחות משימת הסיור שלנו מעולם לא נחשפה.

בנוסף, אני מצרף מידע אישי על הקריירה שלי בת 24 שנה בקבוצת הביטחון של הצי. אני עושה זאת במטרה לעזור לך לראות איך אוכל לסייע לך בהיבטים אחרים של הדיווח ההיסטורי שלך על סיגינט. יתכן, למשל, שתהיה מעוניין בסיפורים איך עקבנו אחר מטוסי TU-95 [מטוס סיור טורבו-פרופ, מכונה Bear בצבאות המערב] סובייטיים באוקיינוס האטלנטי וחיפשנו אתרי SA-2 [טילי] בדרום אלג'יריה במשך טיסות בסהרה. תולדות הבסיסים שבהם שרתתי וניסיוני המקצועי נמצאים בצרופה 5.

לבסוף, כהערת אזהרה אוקיר לך תודה אם תסיר כל מידע שחוצה את רף הביטחון הלאומי, בנוסף לשמות של עמיתים המצוטטים כאן. אין לי רשות להשתמש בשמותיהם. אם יש לך שאלות כלשהן או בקשה להבהרה, אנא אל תהסס להתקשר אלי. תודה ובהצלחה עם ספרך.

בכבוד רב,

דר' מרווין אי. נוביקי³⁷

אפשר לראות את 5 הצרופות של מכתב נוביקי באתר www.thelibertyincident.com. מכתבו של נוביקי ל"וול סטריט ג'ורנל", המאשר את דחייתו של סיפור במפורד פורסם ב-16 במאי 2001 (עמ' A23).

זה בלתי נתפס, איך יכול במפורד, כותב וחוקר מקצועי, לראות את המכתב של נוביקי וצרופותיו ולהסיק שנוביקי אמר לו שהקלטות NSA הוכיחו שההתקפה היתה מכוונת. ג'יימס במפורד מעולם לא שמע את ההקלטות. ידיעותיו על קיומן הגיעו בבלעדיות ממה שכתב לו נוביקי, ולכן נשאלת השאלה, האם דייק במפורד בדיווחו על מה שאמר לו נוביקי? הנקודה, אם כן, היא אמינותו של ג'יימס במפורד. תוכן מכתבו של נוביקי מבהיר, שספרו של במפורד לא מדווח בדיוקנות ובהגינות את המידע שקיבל במפורד. סיפור במפורד הוא שיאו של פרק זה על סיפורי בדים. זאת ועוד, במפורד ממשיך להעלות טיעונים מופרכים לגמרי על תקרית "ליברטי" בהופעות פומביות ובמכתבים למערכת, לרבות טענה שמעולם לא נערכה חקירה רשמית של תקרית "ליברטי".

בנוסף, מחבר ספר זה למד מנוביקי שהלשוני העברי השני שהיה איתו במטוס EC-121, ששמע גם הוא את התשדורות המקוריות והקשיב להן שוב עם נוביקי על הקרקע בנמל התעופה של אתונה זמן קצר לאחר נחיתת המטוס, הסכים עמו שהתשדורות קבעו שהתקיפה היתה שגויה.

שם לשונאי העברית (ערבית מיוחדת) של צי ארה"ב זה ידוע לנוביקי, למחבר ספר זה, לג'יימס במפורד ול-NSA. הוא ביקש להישאר בעילום שם, אבל הסכים להיחשף ב-26 ביוני 2008. שמו מייקל פרוסטינק. הוא עדכן את נוביקי, שבמפורד התקשר אליו אחרי שמכתב נוביקי פורסם ב"וול סטריט ג'ורנל", ודחק בו לתמוך

בטענתו של במפורד שקלטות NSA הראו שהתקיפה היתה מכוונת. פרוסטינק סרב, ואמר לנוביקי שהסכים להערת נוביקי שהתשדורות והקלטות הראו שהתקיפה נערכה בשוגג.

בשיחתו עם נוביקי ב-27 ביולי 2001, בדק איתו מחבר ספר זה אפשרות ליצור קשר עם לשונאי עברית שלישי של NSA, שביקש להיות בעילום שם, אבל חשף את עצמו. שמו ריצ'רד היקמן. היקמן בילה זמן רב מאוד בהאזנה לקלטות ה-121-EC במטה NSA בפורט מיד, מרילנד, ותדרך את ראש NSA דאז, מרשל קרט, על תוכן הקלטות. קודם לכן, סיפר נוביקי למחבר ספר זה שהיקמן הסכים עם נוביקי שהקלטות הראו כי התקיפה היתה טעות ישראלית. באותו אחר צהריים העיר נוביקי, שהיקמן ציין עובדה אחת, שנוביקי שכח בקשר לקלטות, שלדעת היקמן היה משכנע למדי. היתה זאת המבוכה הברורה של הישראלים במהלך שיחותיהם, האם צוות האוניה שבשבילם הוחל בפעולות הצלה הם מצרים או אמריקנים ולאן לקחת את הניצולים, בהתאם ללאומיותם. היבט חשוב יותר של פיסת מידע זאת, הוא שהיא מאששת כי קלטות NSA עולות בקנה אחד או לפחות מסכימות עם תמלילי קלטות חיל האוויר הישראלי ותרגומן, שנמסרו לטלוויזיית "תמז" ב-1987, ושחיל האוויר הישראלי מסר למחבר ספר זה בספטמבר 2001. תרגום מוער של מובאות רלבנטיות מקלטות חיל האוויר הישראלי וקלטות NSA מפורטים בנספח 2.

מחבר ספר זה קיבל מריצ'רד היקמן אי-מייל מ-11 אוקטובר 2001, שציין בחלקו:

אָל בלו [הלשונאי הערבי של NSA] היה חבר שלי. שינו היינו על סיפון [אוניית צי ארה"ב] "ולדז" במשך פברואר-אפריל '67, לאחר שעלינו על האוניה במסוואה, אתיופיה, ושטנו בה לאורך תעלת סואץ אל הים התיכון עד ברצלונה. כשחזרנו, "הם" אמרו לנו שעלינו לצאת מיד בחזרה כדי לעלות על "ליברטי". אמרתי להם שאני עומד להשתחרר מהצי ביוני '67 וכי לא סביר שהצי ייתן לי ללכת, מאחר שנותר לי זמן כה קצר. אז הם הסכימו שלא אלך, וכתוצאה מכך "לא היה" אף לשונאי עברית על סיפון "ליברטי". אבל הם אמרו שְאֵל [בלו] חייב ללכת.

אז בגלל העובדה שאיבדתי את חברי הטוב אל, וכמובן את חברי לצוות קבוצת הביטחון של הצי ונפגעים אזרחיים אחרים – הייתי מוכן להאשים את הישראלים, ביחד עם כל האחרים שכעסו. אבל על פי מה ששמעתי מעדי ראיה ומהקלטות, מסקנתי תמיד היתה שהיה זה מקרה של טעות בזיהוי.

קלארק קליפורד, יו"ר לשעבר של הוועדה המייעצת לנשיא ג'ונסון בנושאי מודיעין חוץ, אמר למחבר ספר זה, שהוא בחן "ראיות מסוימות שלוקטו אלקטרונית", ששכנעו אותו שהתקיפה נעשתה בשוגג.³⁸ אותו זמן לא ידע מחבר ספר זה על ההקלטות שנעשו על ידי מטוס EC-121 שנמצאו בידי NSA, והניח שקליפורד מתייחס לקלטות של חיל האוויר הישראלי. כעת נראה סביר יותר שהוא התייחס לקלטות NSA.

במחנה שוחרי הקונספירציה רווחות טענות רבות, שקיימת קלטת שמוכיחה שהתקיפה היתה מכוונת. מחבר ספר זה ראיין את ג'ורג' גולדן,³⁹ קצין המכונה של "ליברטי", שאמר, "ייתכן, שחלק מזה גרם לכך שסרן בנט הביא מידע מסוים ומסר לי אותו. הוא אמר שהם הקליטו את המידע, לגבי תכנון התקיפה ומסרת זאת למישהו במטה אדמירל מרטין למחרת בבוקר ולא יצא מזה דבר. הלוואי שנמצאתי במצב לעשות לעצמי עותק".⁴⁰

תת ועדת הכוחות המזוינים לענייני חקירות של בית הנבחרים ערכה חקירה לבקשת אגודת ותיקי "ליברטי" מיולי 1991 בערך ועד לאפריל 1992 בערך. רוי קירק ממשרד הביקורת הכללי (מבקר המדינה – GAO) היה החוקר הראשי. קירק אמר למחבר ספר זה כי כמה אנשי צוות "ליברטי" סיפרו לו על קלטת שמע או וידאו, וכי דיבר עם האדם שכביכול החזיק בקלטת, ונאמר לו, "אין קלטות כאלה. הבחורים האלה שטוענים שהקלטות קיימות הם מטורפים."⁴¹ בראיון במרס 2001, פירט סא"ל מוריס ה. בנט:

סיפור זה התפתח – והתפשט – בעקבות הערה שהערת זמן קצר לאחר התקיפה. איני זוכר עם מי דיברתי או מי נכח.

מהות הערתי היתה שלבטח/סביר שאיפשהו בסבך הקלטות שנעשו לפני התקיפה ובמהלכה צריך להיות/סביר שיהיה/עשוי להיות ירוט כלשהו שמתייחס לתקיפה. אין לי/לא היתה לי ידיעה כלשהי על מידע כזה במובן משמעותי, זה היה ספקולטיבי, לא החלטי. כאשר סיפורים מסופרים מחדש, הם מתקשטים/מתעוותים, וברור שזה מה שקרה כאן.

הקלטות שהיו על סיפון "ליברטי", אני חושב שנשלחו בחזרה ל-NSA ותמיד הבנתי שלא נמצא בהן כל מידע שמתייחס לתקיפה, לפני או במשך. על NSA לספק תשובה החלטית.⁴²

אין כל קלטת כזאת במוצגים הרשומים של ועדת החקירה של צי ארה"ב. אדמירל קיד אמר למחבר ספר זה שלא קיבל קלטת כזאת.

דיווח נוסף על קלטת צץ ב-1998 כשחבר באגודת ותיקי "ליברטי" העלה לאינטרנט את המסר הבא:

הנדון: ראיונות מוקלטים מישראל – קוליות

תאריך: 12/3/88 16:23:59 שעון קיץ מזרח ארה"ב

מאת: tonktime@CO.TDS.NET (פיליפ פ. טורני)

בזק! בזק! בזק!

הובא לידיעתי שמידע מוקלט יקר ערך מהשחקנים, התוקפים שלנו, נמצא בידי מקור מאוד אמין וכשיר. הקלטת חושפת את התחקור של צוות הטורפדו הישראלי לגבי הצהרותיהם, למי שלא יהיה, לגבי תקיפת "ליברטי". נאמר להם, זיהוי שגוי והם תמכו בכך ציבורית. קלטת זאת מוכיחה, על פי דבריהם-הם, שלא כך היה. משימתם היתה להשמיד את האוניה וצוותה. הקלטת מגלה גם את המבוכה של תוקפינו, שהאוניה לא טבעה אחרי כל תקיפות האוויר והטורפדו. לשחקנים אלה יש שמות שכולנו מכירים, ואלה הם: משה אורן, לשעבר מפקד פלגת סירות הטורפדו; פנחס פנחסי, לשעבר קצין קישור ימי לחיל האוויר הישראלי; אברהם לונץ, לשעבר קצין תורן (כך במקור; לונץ היה מחליפו של רע"ן ים/3) בחדר המלחמה, ועוד. המקור ששמו לא ידוע בנקודה זאת ישלח את הקלטות לרשויות המתאימות. אחרי שזה יושלם, יהיו עותקים זמינים, כך נאמר לי.

בנקודה זו, איני יודע מתי הוקלטה הקלטת או מי הקליט אותה, אבל היא קיימת. עם ראייה שכזאת, ייתכן כי אחת ולתמיד כל השוללים והספקנים יצטרפו אלינו בחשיפת טיוח זה.

פיל טורני

נכון לעכשיו, אותו מקור לא-מזוהה, שלדברי טורני נאמר לו שיספק את הקלטות-כביכול האלה, לא עשה זאת.

מדוע לא גילתה NSA את קיום טיסת ה-EC-121 והקלטות שלה? צריך לזכור, שבשנות ה-1960 כונתה NSA באופן היתולי No Such Agency (אין סוכנות כזאת), ומדיניותה היתה לא לחשוף דבר על פעילויותיה. בהנחה כי הקלטות נעשו זמינות לקלארק קליפורד, וכי כל החקירות הממשלתיות של ארה"ב וישראל הסיקו שהתקיפה היתה בגדר טעות, לא היה כל צורך בוער בחשיפות אלה. זאת ועוד, היתה סיבה פוליטית תקפה לא לחשוף את העובדה שמטוס צבאי אמריקני נמצא במקום ובזמן שבהם ארצות הברית אמרה לעולם כולו ולסובייטים ולערבים בפרט שלא היו כל מטוסים צבאיים אמריקניים באזור. חשיפה כזאת ב-1967 היתה מחזקת את טענות ירדן ומצרים שמטוסים אמריקניים שנמצאו באזור הלחימה מסייעים לישראל נגד הערבים, טענה שארצות הברית הכחישה במרץ אותו זמן. ככל ש-NSA ופעולותיה נתפרסמו יותר, והסוכנות נעשתה נינוחה יותר, אין ספק ש-NSA חשה שאין לציבור צורך לדעת, ונותרה סיבה מבצעית מתמשכת תקפה לא לחשוף את היכולות הטכנולוגיות של ה-EC-121. מי היה מאמין שהיו לארצות הברית יכולות מעקב מדהימות כאלה ב-1967, או אף ב-2002?

מחבר ספר זה הגיש ל-NSA בקשה על פי התקנה לחופש מידע (FOIA) ב-27 באפריל 2001, המבקשת לשחרר את הקלטות של מטוס ה-EC-121, תמליליהן ותרגומיהן. ב-14 ביוני 2001, בתיק FOIA-40039, דחתה NSA את בקשת מחבר ספר זה על פי תקנת חופש המידע לקבל קלטות של ליברטי וההקלטות של ה-EC-121 כלשהן. NSA הגיבה ש"NSA אינה יכולה לאשר או להכחיש את קיומו של איסוף ספציפי כלשהו שייטכן שנעשה אותו יום על ידי 'ליברטי'. בנוסף, קבענו שלעובדת הקיום או אי-הקיום של שאר החומרים (ההקלטות של ה-EC-121) שאתה מבקש הם עניין מסווג באורח עכשווי ונכון." מחבר ספר זה ערער על דחייה זאת ב-6 ביולי 2001, וביקש הסרת הסיווג. הערעור נדחה. כאשר פורסם ספר זה בראשונה ב-2002, סיכם מחבר ספר זה פרק זה בהערה, "הגיע הזמן ש-NSA תאשר את ערעור מחבר ספר זה על פי תקנת חופש המידע ותשחרר את הקלטות, תמליליהן ותרגומיהן. הנתונים בקלטות אלה יספקו ראיות יקרות ערך בקשר לרבות מטענות הקונספירציה." לאחר מכן, תבע מחבר ספר זה את NSA בעניין שחרור הקלטות על פי תקנות חופש המידע; NSA נכנעה ושחררה לא רק את הקלטות אלא גם חומרים משמעותיים אחרים ב-2 ביולי 2003. אפשר לשמוע ולראות את הקלטות ותרגומיהן באתר NSA, www.nsa.gov, בנוסף לאתר האינטרנט של מחבר ספר זה, www.thelibertyincident.com. תרגום הקלטות נמצא בנספח 2. ניתוח מפורט של היירוטים מובא בפרק 16.

-
- 1 *USS "Liberty" Newsletter*, May 1984, 4
- 2 Jim Anderson, "New Light Shed on Israeli Attack on U.S. Ship," *United Press International*, Washington, March 18, 1984
- 3 אף אדם בצה"ל לא הצליח לזהות קצין בכיר בשם זה.
- 4 Roland Evans and Robert Novak, "Remembering the *Liberty*," *Washington Post*, November 6, 1991.
- 5 A. M. Rosenthal, "Anatomy of a Scoop," *New York Times*, November 8, 1991, A-27
- 6 Seth Mintz, "Attack on the *Liberty*: A Tragic Mistake," *Washington Post*, November 9, 1991, A-26
- 7 Jonathan Schachter, "Source: I Was Misquoted about '67 *Liberty* Attack," *Jerusalem Post*, November 13, 1991. שכטר כתב: "אבל בראיון ל'ג'רוזלם פוסט', מינץ אמר ש'נכוה קשות' על ידי בעלי הטורים ש'עיוותו את הערותיו לכדי 'שקר'".
- המאמר גם מציין: "בניסיון-כביכול להצדיק את סיפורם, ציטטו אתמול שני בעלי הטור מאמר ב'הארץ', שנכתב לאחר פירסום הטור המקורי שלהם, שבו מינץ הביע כמדווח 'דאגה עמוקה מהתעניינות העיתונות בו', והוסיף: 'כולם רודפים אותי עכשיו ומזה אני פוחד. אני לא צריך שהמוסד והשב"כ יתדפקו על דלתי.'"
- הערת הסיכום של שכטר: "אבל לכל אורך הראיון שלו ב'ג'רוזלם פוסט' לא הזכיר מינץ פחדים מסכנה או מעשי גמול, אבל התלונן על הפירסום הלא-רצוי שכפה עליו הטור של אוונס ונובאק."
- 8 Roland Evans and Robert Novak, "The *Liberty* Quotes," *Washington Post*, November 11, 1991
- 9 Hirsh Goodman, "Messrs. Errors and No Facts," *Jerusalem Report*, November 21, 1991, 42
- 10 טיפן גרין הוא מחבר *Taking Sides: America's Secret Relations with a Militant Israel* (New York: William Morrow, 1984)
- 11 Goodman, "Messrs. Errors and No Facts," 41
- 12 פקס מ-6 באוגוסט 1992 מאלוף (מיל') דני מט אל מחבר ספר זה בתגובה למכתב מפורט לאלוף מט מ-26 ביוני 1992. בפקס נכתב:

השופט קריסטול היקר,

ברצוני ליידע אותך שקצין בכיר בשם בני מטי לא מוכר לי ואנוכי אינו האדם האמור, מהסיבות שהעלית במכתב

- מ-26 ביוני 1992.
- ברצוני להוסיף כי איני מכיר את האדונים מינץ ודגן.
- בכבוד רב,
- אלוף (מיל") דניאל מט
- 13 *USS "Liberty" Newsletter, May 1984, 4.*
- 14 ראיון של מחבר ספר זה עם אדריאן פניניק ב-30 באוגוסט 1989 בלונדון.
- 15 תמלילים בלתי-מתוארכים של הראיונות של סטיפן גרין עם סת מינץ הגיעו, בסופו של דבר, לידי פנינק ככל הנראה מדיוויד וולש, ונמסרו למחבר ספר זה.
- 16 *Green, Taking Sides.*
- 17 מחבר ספר זה התקשר עם סת מינץ ב-8 בנובמבר 1991 וביקש לראיינו. מינץ דחה את בקשתו.
- 18 ראיון עם סת מינץ ששודר במשדר "הסיפור מאחורי הסיפור" של NBC, 27 בינואר 1992.
- 19 שיחה טלפונית בין ריץ' בונין ומחבר ספר זה ב-10 במרס 1992, במיאמי, פלורידה.
- 20 מחבר ספר זה ביקש את החיפוש מאל"מ (מיל") רענן גיסין, סגן דובר צה"ל.
- 21 מחבר ספר זה שוחח עם שמעון נחמה מערוץ 1 ב-26 ביולי 2001, ונמסר לו שהחיפוש אחר תבני עדיין מתנהל אבל עקבותיו לא נמצאו.
- 22 המרמש הטיס מטוס אימון דו-מנועי מדגם פוגה מגיסטר CM.170 ("צוקית") וניסה לבצע גילגול איטי קרוב מדי לקרקע.
- 23 ראיון של מחבר ספר זה עם מס' 2 של מבנה "כורסה" ב-17 ביוני 1990 ועם מוביל מבנה "רויאל" ב-2 ביולי 1992 בישראל.
- 24 ראיון של מחבר ספר זה עם מוביל מבנה "כורסה" ב-10 ביוני 1992 בישראל.
- 25 Ronald M. Wade, "Israel Should Own Up to the Truth about the *Liberty*," *Orlando (Fla.) Sentinel*, July 1, 1997.
- 26 .Ronald M. Wade, LVA listserver, "More on the *USS Liberty*," January 8, 2000.
- 27 מידע על יוחנן לבנון התקבל באמצעות איש קשר בישראל, בנוסף להיכרות עמו. הוא רואיין טלפונית על-ידי מחבר ספר זה ב-21 במרס 2000. מחבר ספר זה היה במיאמי ולבנון בישראל.
- 28 פקס מיוחנן לבנון אל מחבר ספר זה, שנשלח ב-18 במרס 2000.
- 29 העתקי המייל נמצאים בתיקי מחבר ספר זה.
- 30 באותו ראיון, שנערך במלון מייפלואאר בווינגטון הבירה, אמר במפורד למחבר ספר זה כי "ישראל היא מדינת צדקה של ארצות הברית," כי "ישראלים משקרים," וכי "ארצות הברית צריכה לנתק את הסיוע לישראל." כל אלה בנוסף להערות נוספות, שהעידו על שנאתו של במפורד לישראל.
- 31 Bruce Edwards, "Cover: When Friends Look Like Foe," *Rutland (Vt.) Herald Sunday Magazine*, March 11, 2001, 11.
- 32 James Bamford, *Body of Secrets: Anatomy of the Ultra-Secret National Security Agency through the Dawn of a New Century* (New York: Doubleday, 2001).
- 33 שם, 220.
- 34 ב-8 ביוני 1967 היה מרווין נוביקי (Nowicki) רס"ל בצי ארה"ב. לאחר מלחמת ששת הימים הועלה לדרגת נגד וחזר למטה NSA מטייסת VQ-2 של הצי ברוטה, ספרד, הוצב בקבוצה G ועבד תחת פרנק רייבן. הוא נעשה ראש G643, שעסקה בצה"ל, ואחר-כך ראש G64, האחראית לכל ה"מטרות" במזרח התיכון. הוא הועלה לדרגת נגד בכיר ואחר כך לסגן. הוא פרש מהצי ב-1990.

-
- 35 Scott Shane and Tom Bowman, "New Book ב: שצוטטה ב: 2001, באפריל מ-23 NSA של לעיתונות של הודעה לעיתונות של NSA Sheds Light on Secrets," *Baltimore Sun*, April 24, 2001.
- 36 Bamford, *Body of Secrets*; Nowicki is referenced on 213, 216, 221, and 231.
- 37 מרווין נוביקי מסר למחבר ספר זה העתק של מכתבו מ-3 במרס 2000 ואת 5 הצרופות המוזכרות בו, ביחד עם הרשאה בכתב לפרסמם, בתנאי שלא יחשוף את שמות עמיתיו בצי וב-NSA שצוינו במכתב ובצרופותיו.
- 38 ראיון טלפוני של מחבר ספר זה עם קלארק קליפורד ב-9 בפברואר 1989. קליפורד היה בושינגטון הבירה. הוא נפטר ב-11 באוקטובר 1998.
- 39 ראיון טלפוני של מחבר ספר זה עם עם ג'ורג' גולדן ב-11 במרס 1991. גולדן היה בנורפולק, וירג'יניה.
- 40 ג'ורג' גולדן מצוטט במאמר של "אסושיאטד פרס" ב"לוס אנג'לס טיימס", ב-23 בנובמבר 1984, 2: "היו לי הוכחות שהם ידעו מי אנחנו. האזנו לתשדורות בין המטוסים וספינות התותחים הישראליות ומפקדותיהם, שבהם ציינו שאנו אוניה אמריקנית. העברתי את ההוכחות שלי לאדמירל כלשהו ואיני יודע מה נעשה בזה."
- 41 שיחה טלפונית עם רוי קירק במאי 1993.
- 42 אי-מייל מסא"ל בנט אל מחבר ספר זה ב-14 במרס 2001.